

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 18.

Lördagen den 2 Maj

1874.

Riksdagens gemensamma voteringar.

Det är en af de största olägenheterna i vårt nu varande riksdagsskick att arbetena försiggå ryckvis, så att representationen under somliga tider kan vara så godt som utan synbar sysselsättning, men under andra perioder deremot öfveranstränges till en grad som icke blott är oangenäm, utan till och med skadlig, både för göromålens gång och för representanternas personliga välbefinnande. Under de tre första veckorna af april voro kamrarna så litet sysselsatta att deras sammankomster sällan behöfde börja före klockan 2 och kunde avslutas efter en timme eller halftimme, hvaremot under veckan näst före den sista plena pågingo fem dagar af sex, deribland två både för- och eftermiddag. Det var de samfälda voteringarna i anledning af olika beslut på Fjerde, Femte, Sjette, Sjunde och Nionde hufvudtitlarna, som jemte några andra frågor af mindre vigt upptogo de tre första dagarne, och den nu förlutna veckan har, om än med mindre tidsuppföring, haft sin stora och allvarsamma uppgift i valet af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret och i debatterna öfver décharge-betänkandet. Vi återkomma till dem en annan gång; för tillfället skola vi taga i betraktande några omständigheter vid den näst förlutna veckans arbete, som synas oss förtjenta af uppmärksamhet.

Vi hafva vid ett föregående tillfälle antydtt vår öfvertygelse att kamrarnes gemensamma voteringar efter § 65 Riksdagsordnin-

gen höra till de svagaste punkterna i denna grundlag, och resultatet af de senaste voteringarna har icke varit egnadt att jäfva detta omdöme. Det ligger i denna anordning ett betänkligt frö till enkammar-systemets införande, i det att den ena delen af representationen, hvars antal redan nu med en tredjedel öfverskjuter den andra, men som proportionsvis hastigare tillväxer, mer och mer får skattebevillningen i sina händer och derigenom väsentligen bestämmer hela samhällslifvets utveckling. En annan olägenhet består deri att sluppen allt för ofta får afgöra den slutliga utgången af ganska viktiga frågor, och exempel derpå hafva, såsom vi snart skola se, icke heller fattats vid de sist förrättade omröstningarna. De förstärkta utskotten, som under ständsförfattningens sista tider hade anslagsfrågornas afgörande i sina händer, voro onekligen ett stort politiskt ondt, och vi önska dem för ingen del till baka, men de verkade med ojemförligt större regelbundenhet, och emedan de politiska partierna voro strängare disciplinerade än nu, gäfvode vida mindre utrymme åt dessa nycker och inkonsequenser som nu nästan höra till ordningen för dagen.

Under de båda första riksdagarne efter den nya riksdagsordningen var antalet af de punkter hvori båda kamrarna stannat i olika beslut knappast hälften så stort som nu — de samfälda voteringarnas siffra uppnådde icke ett halft hundra. Men i den mon spännin-

gen mellan regering och riksdag tilltager, och på samma gång äfven meningssplittringen mellan kamrarna, ökas naturligtvis mängden af stridiga beslut, och vi hafva i år redan upplefvat omkring åttio sådana omröstningar, utan att ens statsregleringen blifvit bragt till slut, så att väl ännu ett tjugotal eller så torde återstå, och den slutliga summan uppgå till hela hundralet. Vi böra dock anmärka, att anledningen dertill denna gång är att söka icke så mycket i stridigheter om sjelfva grundsatserna som icke mera i tillämpningen af samma grundsats på en mängd likartade fall, särdeles i fråga om den siffra hvilken skulle utgöra maximum för åtnjutandet af löneförhöjningar eller dyrtidstillägg.

Det är ännu för tidigt att anställa någon finansiell beräkning öfver resultatet af de hittills verkställda samfälda voteringarna, men efter en ungefärlig uppskattning torde man kunna antaga att omkring 5 millioner utgifter enligt den kungliga statsregleringspropositionen blifvit afslagna, och att denna stora summa således är åt statsverket besparad, för att antingen med lika stort belopp minska den föreslagna upplåningen för jernvägsbyggnadernas fortsättning eller användas på något annat sätt till statens fromma, t. ex. till grundandet af en fond för den blifvande arméorganisationens genomförande. De största besparingarna hafva blifvit gjorda på förhöjningen af embetsmännens löner. Vi skulle hafva önskat att denna angelägenhet blifvit behandlad på ett något olika sätt mot hvad som nu skett, och att riksdagen i några enskilda fall ådagalagt, om icke större frikostighet, åtminstone större rättvisa, men i betraktande af den ställning som den nu varande råds-kammaren intager till representationen, och af det något lätta sätt hvar på hela denna angelägenhet varit af regeringen behandlad, torde man böra medgifva att resultatet på det hela var så godt som det under närvarande omständigheter kunde väntas, och i några fall till och med bättre. Endast undantagsvis hade regeringen föreslagit verkliga lönerogleringar, och dessa hafva af riksdagen blifvit behandlade med rätt mycken välvilja: i allmänhet hade man nöjt sig med att utan all pröfning af verkliga behof föreslå ett tillägg af 30 proc., dock med begränsning för de högre lönebeloppen, att utgå under innevarande och nästkommande år. Vi känna offentliga institutioner hvilka, på k. m:ts nådiga inbjudning att afgifva utlåtande

om lämpligheten af en definitiv löneroglering eller ett tillfälligt tillägg, på ett uttömmande sätt bevisat nödvändigheten af det förra men onyttan eller skadan af det senare, utan att något afseende dervid blifvit fäst, och att sluta af yttranden som förekommit i kamrarna, synas skrivelser af sådan art icke alltid blifva i konseljen föredragna, utan tyckes det vara beroende på vederbörande departementschefs godtycke att införa k. m:ts föredraga eller icke föredraga hvad han behagar; det är i synnerhet ecklesiastikdepartementet der man trott sig finna en sådan maktfullkomlighet utöfvad, särskildt med afseende på de lärda institutionerna. Vi känna också inrättningar som vid anmälan af behofvet af dyrtidstillägg för de lägre lönegraderna förbigått vissa högre, för hvilka man icke ansett någon förhöjning böra ifrågasättas; äfven dervid har ingen uppmärksamhet blifvit fäst, utan den allmänna regeln tillämpad om 30 procents förhöjning öfver lag, såsom vigast och beqvämligast. Ett sådant förfarande kan väl svårigen kallas en utredning af verkliga behof, och utan tvifvel har denna omständighet mycket bidragit att stämna riksdagen mindre gynnsamt för det kungliga förslaget i dess helhet.

Vi tala nemligen här endast om sådana verk för hvilka icke någon förändring i deras organisation blifvit ifrågasatt, ty rörande de senare var det klart att något annat icke kunde göras än hvad som skett, nemligen att åt en särskildt för ändamålet nedsatt komité uppdraga att, efter tagen kämedom om de inkomna yttrandena, afgifva utlåtande och förslag till reglering af de förvaltande embetsverkens och myndigheternas löneförhållanden, med rättighet att dervid jemväl göra förslag om förändringar i deras nu varande inrättning hvad personal och anordning af arbetet beträffar. Denna komité är således, om man så vill, ett steg i riktningen af styrelseverkens reform. Med de lärda korporationerna och andra inrättningar, som icke beröra styrelsen eller hafva behof af förändrade former för sin verksamhet, lära väl dessa komiterade icke egentligen hafva något att skaffa.

Sedan statsutskottet såsom allmän grundsats för sig uppställt den regeln, att inga lönetillskott borde ega rum för det löpande året samt att dyrtidstilläggen skulle inskränkas till 20 procent af de åtnjutna lönerna, var det egentligen endast det maxi-

mum utöfver hvilket inga tillägg skulle beviljas som delade meningarna inom kamrarna. Om en begränsning var man på båda sidor ense, men detta maximum ville Första kammaren ställa vid 9,000 rdr eller kronor, Andra kammaren deremot redan vid 5,000, dock så att ingen svårighet gjordes vid att bevilja en högre siffra vid den definitiva reglering som egde rum inom konungens kansli, enligt föredragning af chefen för civildepartementet, på de grunder som blifvit af 1872 års konstitutionsutskott uppställda och inom civildepartementet vidare utarbetade, samt inom konungens högsta domstol, i afseende på hvilken vi endast kunna beklaga att riksdagens majoritet vid justitierådets löneförhöjning stadgade det vilkoret att de icke derjemte må uppbära lön eller årligt arvode från sådan inrättning eller bolag som har kunglig sanktion. Med rätta anmärkte minoriteten mot denna föreskrift att ledamöterna i konungens högsta domstol icke borde utestängas från alla sådana uppdrag hvilka, utan att på något sätt taga deras tid i anspråk, skulle utvidga deras erfarenhet och upphäfva deras omdöme i en hel mängd praktiska angelägenheter, hvilkas kännedom icke är utan vikt för den högsta domaremakten, samt att, då man icke kunde neka någon medborgare att använda sin ledighet på sådana sysselsättningar som kunde föröka hans inkomster, det vore bättre om statens högre embetsmän egnade öfverskottet af sin tid åt förvaltningen af större offentliga angelägenheter än åt helt och hållet enskilda uppdrag.

Statsutskottet hade föreslagit 9,000 kr. såsom det högsta lönebelopp som skulle få draga dyrtidstillägg, och det var en stor lycka att detta förslag i grundsatsen vann riksdagens bifall. Enskilda motionärer ville hafva detta maximum satt så lågt som 2,000 kr, hvilket var en uppenbar orimlighet, då de löntagare som stå under detta belopp äro yngre personer, som i allmänhet icke äro familjefäder och dertill förena flere tjänster; men äfven minoritetens siffra, som i reservationer försvarades af statsutskottets ledamöter från Andra kammaren, var alldeles för lågt satt, och ändamålet med dyrtidstillägget skulle hafva varit alldeles förfeladt, om från dess åtnjutande blifvit utslutne alla de som innehafva löner obetydligt högre än 5,000 rdr, emedan dessa höra till dem som i allmänhet icke kunna uppnå högre inkomster, icke få förena flere tjänster eller hafva tid att mottaga enskilda

lönande uppdrag och äro i den lefnadsålder då familjebefoven vanligen äro de största. Det hade således efter vår tanke varit en stor orättvisa mot denna medelgrad af embetsmän, om minoritetens grundsats fått göra sig gällande, och likväl var denna fara så nära, att i flere fall af detta slag skilde endast några få röster, t. ex. för hofrätternas presidenter, då mera än två tredjedelar af Andra kammaren, understödda af 15 eller 16 röster i den Första, stodo mot några och 90 i Första kammaren, förstärkta af några och 50 i den Andra.

Vi beklaga endast att det personliga tycket, eller, hvad vi hellre antaga, den rena slumpen, i några enstaka fall fick upphäfva den en gång antagna grundsatsen. Sålunda hände det vid den samfälda voteringen den 4 mars, att det för chefen i fängvårdsstyrelsen ifrågasatta dyrtidstillägget af 1,000 kr förkastades med en enda röst, emedan händelsevis antalet af nejsägande i Första kammaren för det tillfället hade växt till 20, och detta oaktadt majoriteten i Andra kammaren vid samma tillfälle hade med flere enheter nedgått under sitt vanliga belopp, eller ända till 121. Samma förhållande visade sig i fråga om cheferne för generaltullstyrelsen, landtmäterikontoret och öfverintendentsembetet: i fråga om den sistnämde stodo rösterna alldeles lika, 152 mot 152, men den i Andra kammaren aflagda sedeln gaf utslag mot förhöjningen; för generaltulldirektören fattades 13 röster, och för chefen för landtmäteristyrelsen hade nejrösterna stigit till 165, hvaraf 149 i Andra kammaren, mot 142 ja, hvaraf 98 i den Första. Lyckligare voro cheferne för jernvägs- och skogsstyrelserna, hvilka båda fingo sina 1,000 kr, den förre med 156 röster mot 145, den senare med 156 mot 150. Jarösterna voro i dessa båda fall alldeles lika, nemligen 106 i Första och 50 i Andra kammaren, äfven som nejrösterna i den senare, nemligen 133; deremot föllo i Första kammaren 12 nejröster i den förra voteringen, men 17 i den senare, hvilket bevisar att icke mindre än fem ärade ledamöter samtidigt tagit sig en tillfällig ledighet från riksdagsgöromålen.

Men sådana tillfälligheter äro ganska förargliga för dem det gäller, och se ganska illa ut för dem hvilka dermed beträdas. I allmänhet voro dock kamrarna i den sista voteringen ovanligt fulltaliga, så att af Första kammarens 128 ledamöter endast tre, samtliga hin-

drade af allvarsam sjukdom, voro under hela för-
rättningen frånvarande, och af Andra kam-
marens hela antal 194, för närvarande ge-
nom två nästan samtidiga dödsfall nedsatt
till 192, deltog i flere omröstningar ända
till 187, så att, med afräkning af talmannen
och den aflagda sedeln, endast tre ledamöter
uteblefvo, om af sjukdom eller tillfälliga an-
ledningar, har det icke lyckats oss att erfar-
a. Såsom en annan anmärkningsvärd inkonse-
quens anmärka vi, att då sjökrigsskolans lä-
rare erhöilo en liten, högst behöflig löneför-
höjning redan för 1874, afslogs k. m:ts fram-
ställning om anvisande af ett föga större
belopp till lika behöfliga löneförbättringar vid
krigshögskolan, och ehuru det var bevisadt
att civilbefattningarna vid allmänna garni-
sonssjukhuset icke kunde skötas med den ringa
aflöning som derföre bestods, samt statsut-
skottet här tillstyrkt ett dyrtidstillägg på extra
stat för det löpande året med den obetydliga
summan af 3,604 rdr 48 öre, så vägrades
denna lilla post med 164 röster mot 146,
hvaraf 149 tillhörde Andra kammaren och
endast 15 den Första. Till uppförande af
nya byggnader för arméns behof, nemligen för
Vendes artilleri i Kristianstad 200,000 kr,
och uppförandet af ett ridhus i Carlsborgs
fästning 25,000 kr, egde bevilningarna rum
med en öfvervigt af 30 till 40 röster, och
om Andra kammaren med den betydande siff-
ran af 159 röster afvisade chefens för landt-
förvarsdepartementet framställning om an-
slag till nödiga inventarier vid krigsskolan
på Carlberg, hvaruti bland annat ingick en
biljard, så var det säkert endast derföre att
samma departementschef, hvilken så gerna
går »svenska folkets representanters» önsk-
ningar till mötes, sjelf förklarade att han
kunde undvara biljarden, då det visade sig
ligga utom vissa allmogemäns fattning att
det obetydliga anslaget för ändamålet kunde
vara rätt väl använt och, på samma gång som
det skulle hafva bidragit till de unga elever-
nas nöje och nytta, förmått afhålla dem från
mindre helsosamma förströelser. En morgon-
tidning har sökt visa att Första kammaren,
ehuru dess ledamöter icke kosta staten något
i arvoden och reseavgifter, är en ganska
dyr kammare, som ensamt under de tre da-
garnes gemensamma voteringar *betungat* lan-
det med en ökad utgift af något öfver en
half million, hvori ingå, utom löneförhöjnin-
gar och dyrtidstillägg som hindra statens
tjenare att svälta ihjäl, 49,440 rdr till väg-

anläggning i Norrbottens län och de nyss-
nämnda 200,000 till artilleribygnaderna i
Kristianstad. Hvilka underliga föreställnin-
gar det parti detta blad närmast represente-
rar hyser om allmänna behof, gaf sig på ett
upplysande sätt till känna i Andra kammarens
diskussion öfver Fjerde hufvudtiteln, då en
riksdagstalare, så gammal och erfaren att man
nästan kunde kalla honom för mossbelupen,
vid framställningen om behofvet af ett exer-
cishus för Lifgardet till häst, hvars manskap
nödgas exercera på en trång, kall och i alla
afseenden obehvämlig foderskulle, anmärkte att
som krig icke föres under tak utan på öppna
fältet, borde också alla öfningar som afse
krigsskicklighet ega rum på öppna fältet,
och att om några af manskapet voro så
»ynkliga» att de derunder fröse i hjel, så vore
det en ren vinst för det allmänna att bli af
med sådana stackare. Något dylikt föresväf-
vade må hända äfven vår samtida i fråga
om det extra anslag som beviljades till bostäder
för stationsfolk och banvakter vid jernbanorna,
med den betydande majoriteten af 215 mot
94, hvarvid det stränga sparsamhetspartiet
ville afpruta nära 600,000 kr, under den före-
ställningen att vakttjensten kunde betydligt
inskränkas genom införandet af signalklockor
utefter linierna. Chefen för jernvägstrafik-
styrelsen hade i en till kamrarna utdelad
promemoria ådagalagt att sparsamheten med
banvakter hade under förlidet år kostat sta-
ten 4 menniskolif, i det att detta antal vakt-
karlar, som på dressiner färdades utefter linier-
na, blefvo öfverkörde och dödade af bantåg.
Om den ärevördige talare som yttrade sig
mot hästgardets exercishus hade någon kon-
sequens, borde han hafva funnit att sådana
banvakter som läto köra ihjäl af ett liflost
och oförnuftigt lokomotiv icke mera förtjente
att lefva än de gardister som nedlåta sig att
bli sjuka under fäktning i skjortärmarne vid
20 eller 30 graders vinterkyla.

De fyra första voteringspropositionerna an-
gingo uteslutande riksgäldskontoret, och ett
par af dem äro onekligen af rätt märkvärdig
beskaffenhet. Genom den ena deribland har
riksdagen med 9 röstes öfvervigt vägrat konto-
rets fullmäktige ansvarsfrihet för alla de beslut
och åtgärder som finnas antecknade i deras pro-
tokoll från och med den 23 januari till och med
den 12 februari detta år, och det endast på den,
såsom det förefaller oss, temligen svaga grund
att statsutskottet med så många dagar öfver-
skridit sin granskningsrätt, hvilken borde haf-

va stannat vid det förstnämnda datum, för att då jemt omfatta ett års tid. Genom det andra har det blifvit åt fullmäktige uppdraget »att genom sakkunniga personer låta värdera de inom riksdagens hus befintliga möbler och andra inventarier, samt att låta tillse, det icke allenast detta värde uti inventarieförteckningen upptages, utan ock att inköpspris på de möbler och inventarier som hädanefter anskaffas uti inventarieförteckningen utsättas, jemte tiden då inköpet egt rum, äfven som att vid skeende kasseringar af obrukbara eller obehöfliga inventarier de samma varda utur inventarieförteckningen aförda, med anteckning af det pris hvartill de samma vid möjligen skeende försäljning blifvit föryttrade». Statsutskottet hade föreslagit detta beslut med en anledning af en anmärkning från statsrevisionen rörande en anskaffning af möbler, som nyss före riksdagens början hade varit anförtrödd åt en af kontorets kommissarier. Första kammaren, som förmodligen tyckte att riksgäldsfullmäktige hafva så stora ting om händer att de äfven borde kunna betros med uppdraget att i smärre saker sjelfva kontrollera sina underordnade, afslog utskottets framställning, som deremot af Andra kammaren bifölls, och vid den samfälda voteringen höjde sig inom Andra kammaren den imponanta majoriteten af 159 röster, biträdda af 25 i Första kammaren, för detta småaktiga misstroende votum mot fullmäktiges förmåga att hålla sina underlydande på marginalen. Det var utan tvifvel en stor sak för dessa representanter att af en sådan anledning kunna utan äfventyr af protest utöfva husbondevälde öfver sina förnämsta förtroendemän.

Bland betecknande småsaker anföra vi slutligen, att då statsutskottet hemställt om ett årligt lönetillägg att utgå från början af innevarande år till förvaltningspersonalen vid Tumba pappersbruk, så beviljades en sådan förhöjning för bruksläkaren med en enda rösts öfvervigt, och för folkskolläraren med 158 mot 132, men afslogs för förvaltaren, verkmästaren och pappersmästaren med 156 mot 138, samt för aflönande af biträden i kontorsgöromålen med 111 mot 186. Dessa omröstningar följde omedelbart på hvarandra och egde rum inom mindre än en timme; hvad kunde då vara anledningen att antalet röstande i hvar och en af dem var olika, om icke likgiltighet eller försummelse vid uppfyllandet

af en bland de viktigaste pligter som äligga en folkrepresentant?

Den i politiskt afseende ojemförligt viktigaste omröstningen var naturligtvis den som rörde indragningen af presidentslönen i kommerskollegiet, och dess ödesdigra betydelse minskas icke af den omständigheten, att då oppositionssidan i Andra kammaren endast räknade 124 röster, och således betydligt understeg den högsta siffran, 165, som i denna kammare hade yrkat afslag eller förändring af de kungliga propositionerna, så var deremot i Första kammaren samma sida som plägar vägra anslag med 12, 15 eller högst 20 röster denna gång stegrad till 41 mot 81, och ändå ingingo i det senare antalet två dubla sedlar, tydligen afgifna af personer som ville undvika att rösta nej, då de ansågo sig förhindrade att med godt samvete rösta ja. Den s. k. oppositionen i Första kammaren kan således i denna fråga räknas till 43, eller två mindre än dess siffra vid urtima riksdagen 1871, och i alla händelser fulla tredjedelen af kammarens ledamöter. Från denna sida sedd har voteringen en betydelse som icke läser kunna förbises, ty man kan, oakadt allt hvad derom ropas i ministeriella blad, omöjligen tro att dessa 43 personer äro sådana som hafva sin glädje i att efter *Aftonbladets* vältaliga uttryck, »göra lifvet surt för ministrarne», eller, enligt en landsortstidnings mycket sinnrika påfund, sjelfva samt och synnerligen äro ministerkandidater.

Om anledningen till denna beklagansvärda konflikt kafa vi redan yttrat oss i vårt nummer för den 4 sistlidne april. Vi hafva intet skäl att frångå den öfvertygelse vi då uttalade, att åtgärden var heroisk, men att riksdagen på intet vis öfverträdde sin grundlagsenliga befogenhet, och vi hafva hört denna åsigt delas af värnadsvärde män, som grånat under bördan af ansvarsfulla och redligt förrättade statsvärf. De af oss då citerade orden ur hr chefens för civildepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 9 jan. detta år äro utan all fråga det första upphofvet till denna beklagliga företeelse; utom detta hot att tillsätta presidentplatsen i kommerskollegium, så vida icke riksdagen funne för godt att af egen drift besluta en grundlagsförändring, hvarigenom inrättningen af ett åkerbruksdepartement skulle möjliggöras, hade statsutskottets majoritet med visshet ryggat till baka för att tillstyrka lörens indragning, och utan hr statsrådets starka uttalande

i kamrarna, särdeles i den första, skulle han säkert icke der hafva funnit 30 personer emot sig utöfver dem som vanligen votera mot regeringen. Han har nu två vägar för sig öppna, antingen att »slå till» och tillstyrka konungen presidentplatsens definitiva återbesättande, en eventualitet hvars följder vi hvarken kunna eller vilja beräkna, eller också att, med allt det allvar hvaraf denne rådgifvare är mäktig, återupptaga sina vid 1867 års riksdag uttalade åsikter om rättmätigheten och görligheten af kommerskollegiets indragning och icke förr släppa detta för våra näringar så maktpåliggande problem, än han löst det till fromma för hela vårt industriella lif.

Vi utsade ett hårdt ord, men vi pruta ej derpå: kommerskollegiet står icke såsom en

hjelp utan såsom ett hinder mot vår ekonomiska utveckling; de stadganden åt hvilka det ger upphof äro till en stor del så beskaffade att det varit lyckligt om de icke kommit till stånd — vi påminna endast om den nya fiskeristadgan — och dess vidlyftiga statistiska tabeller äro i väsentliga delar missledande, emedan kollegiet tager de från underlydande myndigheter erhållna uppgifterna för goda, utan att underkasta dem erforderlig kritik. Vill hr civilministern arbeta i denna riktning, och skulle han än för vinnande af sitt mål nödgas för en kortare tid tillsätta en president, så kan han ännu göra mycket godt igen och derigenom bereda sig anspråk på svenska folkets varaktiga tacksamhet.

Göteborg
 H. "Santaren" åskufvas vi efter följande framställning,
 hans ämbets afvaktningen med honom i föredrag i detta
 med utskottet

Något om reträttplatser för afgående statsråd.

Chalmers Det är må hända en syndig tanke, i det ögonblick då »ministären Adlercreutz» står i begrepp att, efter en enligt hvad ryktet förkunnar lyckligt funnen justitieminister, reorganisera sig fastare än någonsin, och ballonen, lyckligt lättad från en besvärande ballast, åter majestätiskt höjer sig i rymden, att någon af konseljens medlemmar skulle önska att draga sig till baka, samt att det i en sådan händelse möjligen skulle behövas några reträttplatser; men ett par samtida hafva upptagit saken, och man kan ju åtminstone resonera om den i allmänhet. Det är en stor olycka att vårt land räknar så få personer med öfverlägsna administrativa egenskaper, och på samma gång en sådan ekonomisk ställning att de kunna ingå i en konselj och gå derifrån, utan att derföre behöfva ruinera sig. En författare i tidningen *Vaktaren* har för att afhjelpa denna olägenhet föreslagit, att statsrådslönerna skulle höjas till ungefär dubla beloppet, och att framför allt möblerade bostadsvåningar skulle inrättas, i likhet med hvad som utrikes eger rum, samt hvad äfven hos oss är fallet med utrikesministern och chefen för sjöförsvaret. För den senare åtgärden hafva vi redan länge sedan uttalat oss: det vore redan en stor fördel för mindre bemädlade att vid inträdet i statsrådet slippa belasta sig med en dyrbar uppsättning af bohag, hvilken de vid utträdet icke kunna realisera utan högst kännbara förluster. Om

löneförhöjningen gör det oss ondt att icke lika lätt kunna vara med; vi säga visserligen icke att de nu varande lönerna äro stora, men vi hafva hört att den som vill inom deras belopp inskränka sina lefnadskostnader väl går i land dermed, och vi tro att bevis derpå icke saknas i närvarande ögonblick, utan att något knot låtit förspörja sig öfver utblifvnen representation. Om en departementschefs lön, såsom i *Vaktaren* blifvit förslaget, med ens höjdes till 30,000 rdr, motsvarande tre presidentlöner med dyrtidstillägg, hur kunde man då tänka sig att en lycklig innehafvare någonsin skulle kunna besluta sig att frivilligt lemna en så fet förläning?

Ett bättre sätt att afhjelpa det onda vore visserligen pensionering, men efter våra seder beviljas statsrådspensioner endast efter en längre tienstgöring eller efter kontrasignationsvägran, och en sådan återhållsamhet är äfven nödvändig, ty i annat fall kunde det lätt bli sed att anse en passage genom konseljen för ett simpelt medel till erhållande af lifstidsförsörjning. En annan utväg har blifvit uppfunnen, som i teorien onekligen är vacker, nemligen att den som inträder i konungens råd från en underordnad offentlig befattning dervid gör det vilkor att hans förra embete skall stå honom öppet, för att vid utträdet ur rådkammaren af honom återtagas, ungefär på samma poetiskt blygsamma sätt hvarpå Cincinnatus gick från triumfa-

torsglansen åter till sin plog och sina rofvor. Det var för något mer än tjugo år sedan som denna sed uppkom, och sedan den tiden har väl ett dussin rådgifvare låtit hålla sina förra platser öppna för sig, men ännu har ingen på allvar återvänt till sin förra ringhet, och förmodligen skall heller aldrig något sådant hända, åtminstone med dem som nu lefva, utan det går väl så att de, i stället att återvända till professioner, lektorat, regementschefplatser eller rådsebeten, förbehålla sig landshöfdingedömen, generalbefäl, generaldirektörsbefattningar, eller i högsta nödfall presidentsstolar, eller ock platser i konungens högsta domstol, så vida icke en biskop behagar dö vid passande tillfälle, och det lediga stiftet låter förmå sig att på sitt underdåniga förslag uppföra den som kan vara dertill hogad. Vi befara att detta system har större olägenheter än dem man vill undvika, i det att sysslor komma att stå lediga tiotal af år, till stort men för hvad som skall skötas, och till icke mycket mindre för dem som under så oberäkneliga omständigheter nödgas mottaga ett förordnande. Det är nu på elfte året, om vi icke missminna oss, som en profession vid Upsala universitet står obesatt för den näst föregående ecklesiastikministerns räkning; då han 1870 lemnade konseljen återgick han icke dit, men befattningen hålles ännu fortfarande ledig, och han uppbär allt jemt såsom ett personligt prebende största delen af inkomsterna. Det är ingen lätt sak att efter lång frånvaro åter inträda i utöfningen af ett akademiskt embete, och man kan också vara fullkomligt säker att det aldrig försökes.

Lika visst torde det vara att aldrig den nu varande chefen för ecklesiastikdepartementet återvänder till det blygsamma lektorsembete i Skara som för hans skull upprätthålles genom vikarie, vi veta ej sedan huru lång tid till baka — tio eller tolf år skulle vi väl ändå tänka.

Skulle han mot förmodan finna sig af någon anledning uppfördrad att lemna sin taburet, kan han efter företrädarens exempel kvarstå såsom löntagare, medan en annan förordnas att uppehålla tjänsten, så vida ej händelsen så fogar att något passande biskopsstift blir disponibelt; i annat fall kan ju den snart ledigblifvande presidentsstolen i kammarrätten hållas beredd att mottaga honom, när det en gång i framtiden kan konvenera honom att på allvar vända den otacksamma

Första kammaren ryggen. Det halländska landshöfdingedömet står till namnet obesatt för ett konsultatift statsråds räkning, men vi tvifla på att hans vikarie skulle hafva samtyckt att låta förordna sig i denna egenkap, med utsigt att när som helst blifva bortskickad från en befattning hvars mottagande förutsätter ett förslag som motsvarar en hel förmögenhet. Chefen för civildepartementet lemnade 1870 sitt assessors-embete i hofrätten öfver Skåne och Blekinge, med full föresats, såsom det sades, att efter slutadt statsrådsvärf återtaga det. Detta är nu mera en omöjlighet, sedan han under tiden blifvit befordrad till hofrättsråd, ett avancement hvilket en samtida, *Nya Dagligt Allehanda*, velat finna »nästan komiskt», en åsigt hvilken vi dock på intet sätt kunna dela. Kommer hr statsrådet verkligen en gång tillbaka till sin hofrätt, så hade det ju varit en upprörande orättvisa, om han under sin frånvaro skulle hafva blifvit förbigången af någon yngre i tjensten; kommer han deremot icke — och det är väl det sannolikaste — då är saken nästan mer än komisk, ja till och med onekligen litet besynnerlig, ty han skulle då såsom innehafvare af rikets högsta värdighet ha gjort en gradpassering, jämförlig endast med den som genomgås af kungliga prinsar. Men det allmänna har i alla fall vunnit en fullmaktslösen, och vi hafva icke hört att det i denna väl organiserade domstol mött någon särdeles svårighet att genom vikarie upprätthålla det lediga embetets tjensteåligganden.

Annat är förhållandet med Göta hofrätt, hvars presidentsembete, till stort men för arbetenas gång efter hvad det säges, stått ledigt allt sedan 1868, då dess kort förut utnämnde innehafvare hr Adlercreutz lemnade det för att såsom chef för civildepartementet inträda i konungens råd. Man hade föreställt sig att hr Adlercreutz efter sitt utträde ur konungens råd skulle finna sin glädje uti att genom sin närvaro söka upprätta hvad verket under hans frånvaro lidit, men han visste att såsom Maria i evangeliet »utvälja den bästa delen», och han lemnade presidentstolen i Jönköping åt dess öde. Landshöfdingeplatsen i Malmöhus län lär väl lemna dubbelt så stora inkomster, utom andra icke värdelösa förmoner. Vi undra derföre icke på hans brådska att komma i besittning af sin utvalda ålderdomsro. Det är en offentlig hemlighet, åtminstone i Skåne, att hans företrä-

dare om tre eller fyra dagar fyller sjuttio år, då han varit berättigad att draga sig till baka och ämnade göra det, att hans helsa var bättre än på länge förut, att han glädde sig att kunna stanna på sin post till dess att den välförtjenta hvilans timme skulle slå, och att han företagit ärender hvilka han jemt och rätt till denna tid skulle medhinna. Men det hjälpte icke: den nya herren kunde icke vänta de få dagarne, och ett läkarebetyg blef anskaffadt för att bevisa den gamles lämpligt inträffande otjenstbarhet. Det säges nu med anspråk på tillförlitlighet, att den som är utsedd till hr Adlercreutz efterträdare först skall utnämnas till president i Göta hofrätt och omedelbart derefter till justitiestatsminister. Vi beklaga om sådant blir förhållandet, icke blott för hofrättens egen skull, hvars redlösa belägenhet derigenom blir fixerad för en oberäknelig framtid, utan äfven för embetets innehafvare, för hvilken det knappast kan vara rätt behagligt att nominelt upptaga en plats som han förmodligen aldrig kommer att sköta. Vid 1809 års riksdag uttalade konstitutionsutskottet i sitt memo-

rial den 29 november, att »alla tjänster äro gjorda för staten, ej för deras innehafvare», men om de män som konungen kallar till sitt rådsbord skulle för uppdragets mottagande uppställa såsom vilkor att först utnämnas till embeten hvilka de visserligen hoppas aldrig behöfva tillträda, fastän de anses goda nog att för oförmodade fall tjena till en nödfallstillflykt, så skulle man ju få den föreställningen att 1809 års lagstiftare hade orätt, och att chefsplatser, presidentskap, generalbefäl, och sjelfva landshöfdingebefattningarna, äro till mindre för landets nytta än för de titulära innehafvarnes trefnad och beqvämighet. Får en sådan föreställning en gång rotfästa sig, kan det nog hända att vi få upplefva om igen hvad som inträffade med presidentplatsen i kommerskollegiet; finna kamrarne dessa platser är efter år nominelt besatta med personer som icke sköta tjänsterna, kan det ju vara förlåtligt om de tycka dessa löner bättre kunna användas, vore det också till att köpa liffräntor för statsrådets medlemmar, att tillträdas om de någon gång skulle afgå från sina höga befattningar.

Litteratur.

Sex in Education (kön i fråga om uppfostran). By dr Edvard Clarke. Boston, 1873.

Sex in Mind and in Education (kön i fråga om själs-egenskaper och uppfostran). By dr Henry Maudsley. London, 1874.

Frågan om den qvinliga uppfostran har i de två länder der den gjort de största framstegen helt nyss blifvit upptagen ur en ny synpunkt, nemligen den medicinska, på ett sätt som icke saknar sin märkvärdighet, och som gör saken värd uppmärksamhet öfver allt der man står i begrepp att följa de gifna föredömena. Den amerikanska läkare hvars helt korta afhandling vi hafva framför oss har sjelf varit lärare vid Harward College, en af de mest berömda inrättningarna för qvinnlig undervisning, om hvilken vi hafva haft tillfälle att tala mer än en gång, och dr Maudsley är en frejdad engelsk fysiolog, hvars undersökningar om sammanhanget mellan kropp och själ gjort ett betydande uppseende.

Dr Clarke's lilla skrift innehåller en öfverraskande skildring af de menliga följder som öfveranstängningar vid den qvinnliga undervisningen i Amerika sägas hafva medfört för

elevernas helsa. Det uppgifves deri, att antalet af qvinnliga graduerade i skolor och kollegier som genom oriktiga studiemetoder, samt genom förbiseende af de fordringar som kroppens utveckling under pubertetstiden ställer på skonsamhet och omdöme, blifvit i större eller mindre mon för alltid förstörda är så stort att det väckt de allvarsammaste bekymmer och kräfver hela samhällets uppmärksamhet. »Om dessa orsaker skulle få fortfara att verka under det närmaste halfva århundradet, och tilltaga i samma förhållande som under de sist förflutna femtio åren varit händelsen, så fordras det ingen profetisk förmåga för att förutsäga, att de qvinnor som i vår republik skola blifva mödrar måste hemtas från transatlantiska hem, och att den nya världens söner skola nödgas i en storartad skala upprepa den gamla historien om det qvinnlösa Rom och sabinskorna.» Vi skola icke inlåta oss på de kliniska detaljerna i dr Clarke's bok, historien om en mängd svåra sjukdomsfall, hvilka han utan tvekan tillskrifver bristande afseende under skolåren på den sida af den qvinnliga organismens utveckling som har det

närmaste sammanhang med detta köns framtida bestämelse. Om någon tid af den unga kvinnans lif fordrar frihet från ansträngningar, så är det under denna stora revolution i kropp och själ som föregår då skilnaderna mellan mensklighetens båda hälfter börja träda i dagen, och naturen drar större vaxlar på tillgången af lifskraft än under någon annan period af hela lefnadsloppet. När naturen har utgifter på ett håll, måste hon ekonomisera på ett annat, och det gifves regelbundet återkommande tidpunkter då dessa angrepp på lifskraften måste uppvägas af motsvarande hvila och sinnesledighet, så vida de icke skola föranleda framtida utarmning både till kropp och själ. När för stora fordringar ställas på lifskraften just i de ögonblick då hon behöfde mest skonas, inträder först trötthet och leda vid arbete, sedan allmän matthet, sömnlöshet, hufvudvärk, och derefter sjukdomar af ännu allvarsammare beskaffenhet. Det stränga skolarbetet börjar för den amerikanska flickan vid fjorton eller femton års ålder, just den kritiska perioden i hennes utveckling; årelystnaden att förvärfva ett högt rum i klassen drifver henne att arbeta strängt, hederligt, rastlöst, och hon glömmar under täflingens hetta den varsamhet hon är skyldig sig sjelf och sin framtid. En tid bortåt synes allt gå väl: hon besegrar manliga och qvinliga medtäflare, vinner främsta rummet på skolbänken och eggas till ytterligare ansträngningar för att bevara det. Men på längd hämnar sig naturen, som icke ostraffadt låter sina kraftrötter eller bortglömmas, krafterna brista, hon blir ett rof för nerfsmärtor och organiska oordningar, som nödgas henne att afbryta sitt arbete och söka läkarehjelp. Genom någon tids hvila, hafsbad och lämplig behandling i öfrigt återvinner hon helsan så pass att hon kan fortfara med sitt skolarbete, till dess att hon genomgått sin examen och erhållit sitt diplom; hon har då vunnit målet för sina sträfvan, skicklighet och granna betyg, köpta med kroppslig svaghet och kanske ett helt lifs lidanden. Ty det är icke lätt att återvinna denna lifskraft som hon så hänsynslöst oppoffrat för att förvärfva lärdom, och ömtåliga funktioner hafva blifvit störda vid en tidpunkt då de bäst behöfde befästas. Blir hon sedan en gång gift, är hon oförmögen att uppfylla moderlighetens bästa pligter och är utsatt för en oändlighet af åkommor, som stå i mer eller mindre omedelbart sammanhang med uraktlåtenheten i uppfyllandet af

dessa pligter. I några fall hafva de öfverdrifna ansträngningarna medfört menliga verkningar på hjernan och nerfsystemet, som stundom yttra sig i rubbningar af sjelfva själsförmögenheterna. Sådan är den dystra målning en erfaren läkare uppdrager af de följder som härflyta, då man vill för flickor använda samma uppfostringssystem som är afsedt för den manliga ungdomen.

Utan att ingå på fysiologiska detaljer, som äro främmande för vår plan, kunna vi icke vidare utföra detta ämne, men det sagda torde vara nog för hvarje kunnig och samvetsgrann uppfostrare, och för någon annan är icke detta skrivet. Sunman är den, att de starka ansträngningarna, som äro en följd af allt för stränga skolstudier, beröfva naturen en del af hennes energi, just när den bäst behöfdes för att fylla de kraf som ställas på den unga kvinnans lifskraft under början och utvecklingen af pubertetsperioden. De stora fysiologiska förändringar som vid denna tid föregå kunna så lätt och hastigt öfverskrida de rätta gränserna och inträda på det patologiska området, under eggelsen af öfverstegrad täflan eller hos personer med ärftliga sjukdomsanlag och ett svagt nerfsystem. Det är nemligen en allmän iakttagelse bland läkare, att mindre oordningar i nerfsystemet, och äfven sådana allvarsammare nervösa lidanden som chorea, fallandesot och slösime, ofta hafva sin grund i oregelbundenheter eller hämmande af de viktiga och grannliga förättningar hvilka omkring denna tidpunkt hafva sitt upphof.

Utom de angrepp på kroppens helsa som äro en direkt följd af sinnets öfveransträngning, och som närmast yttra sig inom hvad som kallas det reproduktiva systemet, kunna dessa olägenheter spåras i hela organismen, både den kroppsliga och andliga. Ett hämmande af hvad vi benämt det reproduktiva systemets utveckling gifver sig till känna både i den kroppsliga formen och i lynnets beskaffenhet. Följande ord af en annan amerikansk läkare, dr Allen, som citeras af Maudsley, skola göra tydligt hvad vi mena. »Fordom», säger dr Allen, »egde de amerikanska qvinnorna i allmänhet en sådan organisation att de utan svårighet ammade sina barn, och det var endast undantagsvis, i händelse af någon sådan bristfällighet eller andra sjukliga dispositioner hos modren, som främmande ammor eller konstlade medel måste användas. Engelska, skotska, tyska, kanadiska, franska

och irländska kvinnor som leva i detta land amma i allmänhet, och med högst få undantag, sjelfva sina barn. Men huru är det med våra amerikanska kvinnor som blifva mödrar? Några hafva trott att de alla, eller nästan alla, kunna lika väl amma sina barn som de kunna låta bli, att endast viljan fattas, samt att det besvär och den stillhet som nödvändigtvis åtfölja den moderliga förrättningen icke behaga dem. Men detta är ett stort misstag: just denna likgiltighet eller leda visar att det måste vara något fel i organisationen lika väl som i lynnet, ty om i det fysiska systemet allt vore riktigt, skulle det i allmänhet vara samma förhållande med lynnet och de naturliga instinkterna. Men om det här och der fins ett begär att undandraga sig uppfyllandet af hvad naturen sjelf ålägger, så är det långt ifrån allmänt: det är en känd sak att en stor mängd af amerikanska kvinnor äro angelägna att sjelfva amma sina barn och verkligen försöka det, fastän de misslyckas efter ett par veckor, eller i bästa fall ett par månader. Men det är ännu en annan klass som icke en gång kan göra ett försök, emedan de från början sakna både organ och föda.»

Hvarföre, frågar dr Allen, skall det vara en sådan skillnad mellan kvinnor af amerikansk och af främmande börd som leva i samma land och under alldeles enahanda förhållanden, eller mellan de nu varande amerikanska kvinnorna och deras mormödrar? Svaret finner han i de öfverdrifna fordringar man gör på hjernan och nerfsystemet, till nackdel för det nutritiva och sekretiva systemet. I följd af amerikanskornas försummelse att taga kroppsrörelse och deras öfverdrifna stillasittande vid boken, i förening med några andra inverkan omständigheter, hafva de öfver hufvud anlag för ett nervöst temperament. Om endast här och der en individ funnes med sådana anlag, vore skadan icke särdeles stor, men när det är fallet med mängden, kan saken icke undgå att väcka bekymmer.

En annan utmärkt amerikansk fysiolog, dr Weir Mitchell, som likaledes citeras af Maudsley, yttrar en liknande uppfattning af samma sak. Han synes i allmänhet särdeles vaken för skuggsidorna i det nordamerikanska samhället, men »värst af allt, och mest olycksbringande i alla afseenden», säger han, »äro enligt mitt omdöme våra amerikanska åsigter om kvinnouppfostran. Den tid som toges i anspråk för flickornas allvarsammare under-

visning sträcker sig ända till sexton års ålder och sällan derutöfver. Under denna tid undergå de en organisk utveckling som gör dem i hög grad känsliga . . . Vill man tala fullt uppriktigt, är den amerikanska kvinnan fysiskt oförmögen att uppfylla sina pligter såsom kvinna, och kan hända bland alla civiliserade folk den som minst är egnad att åtaga sig dessa tyngre åligganden hvilka till och med på mannens nerfsystem ställa så stora fordringar. Hon är icke vuxen hvad naturen fordrar af henne såsom maka och moder; huru skall hon då reda sig under trycket af de ännu mera kräfvande pligter hvilka hon nu för tiden är så angelägen att dela med mannen?»

Vi hafva här således tre sammanstående vitnesbörd af amerikanska vetenskapsmän om missförhållanden som de alla anse vara följder af den kvinliga uppfostran: några kvinnor sakna instinkten eller begäret att på det sätt naturen anvisat gifva föda åt sin afkomma, andra hafva instinkten men icke förmågan, och åter andra hafva hvarken instinkten eller förmågan. Saken synes således icke vara tvifvel underkastad, huru man än vill förklara den. Det är knapt troligt att saknaden af vilja eller förmåga att uppfylla naturliga pligter kan antagas vara en följd af högre utveckling, eller att det skulle vara kvinnans ändamål att, i den mån hennes själskrafter utvecklas, tillåta de kroppsliga organ genom hvilka dessa pligter uppfyllas att förfalla och slutligen genom brist på användning blifva rudimentära hos henne sjelf, såsom de äro hos männen. Sammanhanget mellan detta organ och hela det reproduktiva systemet är så innerligt, att man af brister i det förra är berättigad att sluta till brister i det senare, och Maudsley menar att man väl kan sätta i fråga, huru vida det är rätt och nyttigt för hela släktets bästa att en kvinna som saknar vilja och förmåga att gifva näring åt sin afkomma skall öfver hufvud ikläda sig moderlighetens höga ansvar. Han anmärker i förbigående, att de hvilkas kroppsbildning förräder en sådan oförmåga gerna begagna toilletens hemligheter för att undångömma eller förneka den, samt att de således oakadt sin höga bildning äro medvetna af en ofullkomlighet, som de dock icke vilja erkänna, och han tillägger, icke utan bitterhet: »Nå ja, kanske det ligger i den allmänna evolutionsplanen att i någon kommande tid frambringa en race af könlösa varelser, hvilka ostörda och obesvärade af re-

produktionens låga förrättningar skola taga världens andliga verk om hand, icke annorlunda än de könlösa myrorna, som arbeta och strida för sitt samhälle.»

Men vi må icke föreställa oss att de lyten på hvilka vi häntydt inskränka sig till kroppen allena: de hafva också sin andliga motsvarighet; det fins, intellektuellt och moraliskt taladt, alltid någon brist, eller åtminstone en modifikation, som svarar mot den fysiska bristfälligheten, och den som lider deraf uppnår icke idealet af full och harmonisk qvinlighet. Om det är all sann uppfostrans bestämmelse att hjälpa qvinnan till att i fullständigaste och vackraste mening blifva det hvartill hon af naturen är skapad, så kan det, menar Maudsley, omöjligen vara en sann uppfostran som på något sätt verkar till att utplåna hennes kön, ty detta är en grundegenskap, som ligger djupare än bildningen, och som icke låter sig ostraffadt misskännas eller förbises: — man kan förklåda naturen men icke utplåna den. Det synes därför icke omöjligt, att om man envist och ensidigt arbetar i en sådan riktning, kan följden blifva ett vidunder, som upphört att vara qvinna utan att ännu hafva blifvit en man — »ce quelque chose de monstrueux» hvilket *A. de Gasparin* föröbådar, »cet être répugnant qui déja parait à notre horizon».

Den nyare naturvetenskapen lär oss, huru lifvets första begynnelse äro enformiga och skiljaktigheterna inträda såsom framsteg. Det vore i sanning eget, om menniskan ensam skulle i sin utveckling taga en motsatt riktning. Några af de varelser som stå på lifvets lägsta trappsteg kunna umbära kön, men knappast de som stå allra öfverst. Då vår inbillning tänker sig andar under den menskliga kroppens former, men obesvärade af dess nedtyngande jordiska beståndsdelar, bortkastar hon de olikheter som tillhöra de särskilda jordiska förrättningarna, men hon bevarar de karakteristiska andliga egenheterna för de särskilda könen, eller fins det väl bland de englestalter hvilka medeltidens mest inspirerade konstnärer frambragt en enda som icke har ett öfvervägande manligt eller qvinligt tycke? Det fins områden af menskligt arbete till hvilka könsbegreppet förhåller sig helt och hållet indifferent: den abstrakta tanken, det matematiska resonementet, den mikroskopiska undersökningen, äro i och för sig lika litet manliga eller qvinliga handlingar som en mängd af det hvardagliga lifvets mest

likgiltiga förrättningar, t. ex. att borsta en rock, duka ett bord, sopa ett golf, tända ett ljus eller till och med skriva långa rader af siffror i en räkenskapsbok. Men hvad menniskan gör störst, renast, skönast och mest fruktbarande, eller motsatsen, mest upprörande, skadligt, hatfullt och förstörelsebringande, gör hon öfvervägande såsom man eller qvinna: äfven då gränserna för forsknings- och arbetsfälten icke äro strängt uppdragna, röjer sig en i ögonen fallande lutning åt den ena eller andra sidan. Den utvecklade barndomen är i viss grad könlös, äfven så den kraftlösa ålderdomen; under den kraftigaste åldern och under full helsa till kropp och själarolikheterna störst och upphäfvast endast i någon mån af inträdande kroppsliga eller andliga förvillelser. Sålunda veta vi hvad det är som undantagsvis åt mannen bevarar hans höga brösttoner, eller genom hvilket lefnadssätt vissa qvinnor förvärfva ett slags manhaftighet, som visserligen icke hos dem är någon prydnad.

Af det hittills sagda framgår, att den förnämsta orsaken till qvinnans egna ställning ligger i hennes natur och icke i konstlade samhällsförhållanden. Att hon icke förr uppträdde såsom konkurrent till mannen i lifvets yttre värf, kommer troligen deraf, att då hon icke fick det, så hade hon ingen lust till det, och att, då hon kände med sig förmågan att uppfylla äligganden som lågo utom och utöfver männens verksamhetssfär, så sökte och fann hon sin lycka i dessas uppfyllande. John Stuart Mill har i sin bekanta skrift om qvinnans förtryck — ty detta är den verkliga meningen med ordet *subjection* — rent ut förklaradt att qvinnan, såsom hon i våra dagar visar sig, är en konstlad produkt af tvungen inskränkning i några delar och onaturlig eggelse i andra, att hennes karakter blifvit helt och hållet bortkrånglad och förvriden genom hennes förhållande till sin beherskare, som hållit henne i en så onaturlig ställning att det i annat fall icke skulle hafva varit någon väsentlig, knappast någon skilnad alls, i båda könen karakterer och fallenheter, att båda könen skulle uträta samma saker lika väl, om uppfostran och föreställningssätt vore lämpade till att afhjälpa, men icke till att förvärta, vissa ojemheter som ligga i qvinnornas väsende, samt att de med ett ord blifvit beröfvade sin naturliga utveckling och bragta i sin närvarande onaturliga ställning derigenom att män-

nen hänsynslöst utöfvat den starkares rätt, som naturen lagt i deras händer.

Om detta utan fråga mycket märkvärdiga arbete af den berömde tänkaren hafva vi haft tillfälle att säga vår mening när det först utkom i svensk öfversättning, och om denna mening icke varit fullt så fördelaktig som de flesta af våra samtidas, så hafva vi icke haft någon svårighet att erkänna det myckna goda och förträffliga boken innehåller vid sidan af många snillrika paradoxer, och kanske nästan lika många de äfventyrligaste förvillelser. Mill's efter hans död utgifna själfbiografi har sedan den tiden kastat ett eget ljus öfver hans karakter och hans författarskap, och man kan gerna säga rent ut, att den radikalt revolutionära riktning som under den senare delen af hans lif på ett så betänkligt sätt tog öfverhand med honom var ett verk af hans hustru. Och i sanning kunde väl ingen annan än en qvinna komma på den föreställningen att kvinnans hela tillvaro i historien var förfelad i följd af männens tyranni. Mrs Mill var onekligen en qvinna med stora själsförmögenheter, och icke den ringaste skugga af tadel faller på hennes uppförande under den långa tid som hon, förenad såsom maka med en man hvars aktningstvårda och till och med ädla egenskaper icke lyckades vinna hennes tillgifvenhet, nästan tillbad Mill såsom en varelse af högre ordning. Huru dessa båda, hvar för sig excentriska naturer under sin egen äktenskapliga sammanlefnad genom en sällsynt grad af ömsesidig beundran stegrade och öfverdrefvo sina protester mot flere sidor af samhällets häfdvunna ordning, hör till de besynnerligaste företeelser som litteraturhistorien har att uppvisa.

Det största felet i Mill's resonnement är efter vår tanke hans föreställning att han, sedan han sökt göra troligt att olikheten i rättigheter mellan könen icke har någon annan källa än styrkans missbruk, också bevisat denna olikhets upprörande orättvisa. Men är det väl helt och hållet så? Om också könens ömsesidiga ställning endast skulle vara en produkt af männens öfverlägsna styrka, så måste det väl i själfva förläandet af en sådan kraft ligga en förnuftig tanke, eller skulle skaparen hafva deri begått ett misstag, som det fordrats många århundradens samlade erfarenhet å menniskornas sida för att korrigera? Men Mill trodde icke på någon skaparetanke, eller ens på någon med-

veten skapare, ty hela hans uppfostran var anlagd på att vederlägga de religiösa föreställningarna hos hans samtid, och hans hustrus instinkter gingo i alldeles samma riktning. Derfor blef också den samhällslära som hos båda dessa makar utbildade sig ett i hög grad sinnrikt men i ännu högre grad artificiellt system, hvilket icke korrigerades af den dagliga erfarenhet som föräldraskapet skänker; de voro ett par filosofer, hvilka icke gäfvö lif åt någon mensklig afkomma, men som till samman konstruerade världen, sådan den efter deras föreställning borde vara.

Nej, den fysiska styrkan har nog sin rätt, ty eljest skulle den i en förnuftig verldsplan icke finnas till, och vi äro ej säkre på att den icke skulle hämnas sig, i fall den en gång skulle våldföras. Antag att alla lagliga skilnader i rättigheter vore afskaffade, att alla banor vore öppnade för kvinnorna, till och med att de, som äro de talrikare, på denna grund hade hela den lagstiftande makten i sina händer. Vi kunna då vidare antaga att de, för att en gång grundligt hämnas årtusendens förtryck, skulle stifta lagar som vore förtryckande för männen; kan någon då föreställa sig att dessa skulle villigt underkasta sig en sådan lagstiftning? Men faran af en samhällsomstörtning af denna anledning är icke så stor som den vid första påseendet kan förekomma; så länge flertalet af de lagstiftande kvinnorna själfva vore mödrar, skulle de aldrig stifta andra lagar än sådana som vore öfverensstämmande med det unga släktets välfärd, och om de gjorde det, skulle deras välde icke blifva långvarigt, ty all makt som icke bakem sig har en kraft till att göra sin vilja gällande är blott ett sken af makt, som faller i stoffet vid första opposition.

En annan grund måste derfore sökas för kvinnornas om man så vill underordnade ställning. Låtom oss dervid helt och hållet bortse från de fysiologiska olikheterna. »Vore det icke möjligt» säger dr Maudsley, »att hela förklaringen till kvinnans ställning och karakter ligger deri att mannen från början funnit kvinnan täckelig inför sina ögon och nödvändig för sin lycka, tog henne med våld i sin besittning och har allt sedan kvarhållit henne i slaveri, utan annat berättigande än styrkans makt? Men öfverlägsenheten i muskelkraft, utan någon öfverlägsenhet af annat slag, skulle icke hafva mäktat åstadkomma detta, lika så litet som blotta fysiska styrkan

förmått att åt elefanten eller lejonet gifva något herravälde öfver jorden. Om nu icke kvinnorna sjelfva funnit den plats de fått sig anvisad och sin naturliga bestämmelse öfverensstämmande med sin organisation, skulle de icke länge hafva behållit den. Om kvinnan skall dömmas efter samma måttstock som mannen och göra hans stråfvanden till sina stråfvanden, så måste man utan tvifvel medgifva, att hon af en makt mot hvilken det icke gifves någon invändning blifvit stäld i en ovedersäglig underlägsenhet. Detta är ett fysiologiskt faktum som icke låter sig bortresonneras; det är icke blott en fråga om starkare eller svagare muskler utan om nervsystemets kraft och uthållighet, som drifver tanke- och muskelmaskineriet, icke en fråga om två kroppar och själar som arbeta under lika fysiska vilkor, utan om *en* kropp och själ som är i stånd till att förrätta strängt, regelbundet och oafbrutet arbete, samt en annan kropp och själ som en full fjerdedel af en månad, under den bästa delen af sitt lif, är mer eller mindre sjuk och oförmögen till hårdt arbete. Det är i dessa förhållanden som vi finna den verkliga förklaringen till hvad som från begynnelsen egt rum allt hit till dags, och som utan tvifvel skall allt framgent ega rum, ehuru i något modifierad form. Det kan kännas hårdt för kvinnan att vara skapad till en kvinna, men sedan hon en gång blifvit just sådan som hon är, vore det lika löjligt om hon, derföre att hon icke blifvit en man, skulle anse sig mannen underlägsen, som om mannen skulle betrakta sig såsom henne underlägsen derföre att han icke kan utföra hennes förrättningar. Mannen har en ära och kvinnan har en ära, och »det ena slaget af ära är icke lika med det andra».

Då vi i det föregående lemnat några uppgifter om olägenheterna af den moderna kvinnliga uppfostran i Amerika, böra vi icke förtiga att motsägelser från Amerika utgått, icke mot sjelfva saken, hvilken icke förnekas, men väl mot dess förklaring. Om man jämför helsa och lifskrafter hos den anglosaxiska racen på denna och andra sidan om Atlantiska hafvet, stannar fördelen ovilkorligen på den europeiska sidan. Den amerikanska mannen är redan gammal och trött vid den lefnadsålder då engelsmannen står på höjden af sin kraftfulla verksamhet. Den nya världens oroliga äflan efter förvärf förklarar en del af detta förhållande men icke det hela.

Utan tvifvel gör det torra klimatet, med sin intensiva vinterköld, sina häftiga vindar och sin skarpa sommarheta, äfven sitt till, och vi hafva hört utvandrade svenskar förklara, att de ännu efter många års bosättning lida af årstidernas ytterligheter, samt att Sveriges tempererade luft är en af de anledningar till saknad af det gamla fäderneslandet som aldrig till fullo kunna öfvervinnas. Hvad särskildt de amerikanska kvinnorna angår, så äro de underkastade äfven andra ofördelaktiga omständigheter: lifvets allmänna brådskas påskyndar deras utveckling, och modets tyranni är i den fria republiken ännu hänsynslösare än i det gamla monarkiska Europa. Vi hafva äfven speciella uppgifter från de stora läroanstalterna, särdeles i de vestra staterna, att helsotillståndet der i allmänhet är godt, och från en akademi som qväkarne anlagt i Swarthmore säges det, att man kan märka ett ständigt framsteg i fysiskt och andligt välbefinnande hos eleverna från början af deras studier. Så mycket synes också vara ådagalagd, att den samfälda uppfostran i och för sig, utom det att den i flere afseende verkar stärkande, i det den gifver vana vid regelbundet arbete, äfven undertrycker sentimentala öfverdrifter och bibringar de unga lärjungarne sundare åsigtter om det verkliga lifvet än som vinnas genom romauläsning och till missbruk drifna förströelser i det så kallade sällskapslifvet.

Man kan villigt medgifva detta och lika beredvilligt erkänna, att det hittills icke hos oss eller i det öfriga Europa visat sig några egentliga olägenheter för de unga kvinnornas välbefinnande af de tillfällen som dagligen öppnas för deras grundligare intellektuella bildning, men erfarenheten är ännu kort, och man vet icke hvad som kan hända. Allt jäktande är förderfligt, och man ser hvad äfven fysiskt starka men i andligt afseende svagare utrustade ynglingar hafva att uthärda under kapploppningen om granna skolbetyg med bättre lottade kamrater; huru mycket större måste då icke vådan vara för den svagare hälften af släktet, med deras vekare nervsystem deras periodiska behof af hvila, och deras större känslighet för ärelystnadens eggelser. De erfarenheter som från andra håll komma till oss böra derföre icke af oss förbises.

Men äfven om våra uppväxande kvinnor i allmänhet skulle vara i besittning af tillräcklig fysisk styrka att trotsa den mest an-

strängande examensläsning, framgå i alla fall af de fysiologiska betraktelser för hvilka vi här i korthet redogjort några sanningar, som icke äro utan sin betydelse för anordnandet af en förnuftig qvinlig undervisning. För att vara hvarandra till en sann hjälp, sådan som menades vid äktenskapets stiftande, måste makarnes olika egenskaper upphörligt suppleras hvarandra, och det fins intet tvifvel, att på denna olikhet beror i väsentlig grad lifvets högsta och sannaste lycka; kunde derföre dessa olikheter genom konst utplånas, skulle kan hända i särskilda fall några fördelar kunna vinnas, men icke annorlunda än på bekostnad af ett dyrbarare godt. Ett enda exempel må vara nog för att göra tydligt hvad vi mena. Männen äro påtagligen i andligt afseende icke så väl utrustade som kvinnorna för att uppfostra barnen under deras spädate år, och de skulle troligen på det hela taget visa sig lika oduglige till barnpigor som till ammor. Å andra sidan äro kvinnorna lika ögonskenligt begåfvade med sådana själsegenskaper som göra dem särskildt lämpliga att värna och främja menniskoandens första utveckling, och man kan väl säga att barnet ännu många år efter födelsen fortfar att vara en del af sin moder. Detta gifver den senare en särskild känsla af inflytelse och ansvar, och den lycka barnet erfar vid mottagandet af skydd, värme och föda från modern är knappast större än den hon sjelf erfar af att kunna gifva dem. Det låter sig knappast betviflas, säger Maudsley, att omvården af de späda barnen under en eller två generationer lemnades åt männen, skulle de i förtviflan och afsmak öfvergifva sin förrättning och sluta med att icke finna det värdt att menniskoslätet längre förtlefer på jorden.

Den fullständigare undervisning som vår tid sträfvar att bereda åt det qvinliga släktet har efter vår tanke ett dubbelt mål, nemligen att öppna bättre utkomststillfällen för det fåtal som behöfver och kan begagna dem, men att på samma gång sätta det stora flertalet i bättre tillfälle att bättre uppfylla sina naturliga åligganden. Uppgiften för en förädlad kvinnouppfostran måste således vara att genom de lämpligaste medel frambringa

en utveckling, icke af manliga utan af sant qvinliga egenskaper. Ett uppfostringssystem, egnadt att bilda dem endast till hushållerskor eller sällskapsdamer, gör icke rättvisa åt deras naturliga anlag och kan under inga omständigheter försvaras. Utan tvifvel blifva de kvinnor för hvilka omständigheterna stänga vägen till verksamhet såsom mödrar icke litet lidande på ett uppfostringssystem till själ och kropp som går ut på att utveckla deras känslolif på förnuftslifvets bekostnad och hindra deras tillträde till sådana sysselsättningar som kunna vara för dem särskildt lämpliga, men deraf följer för ingen del att det bästa uppfostringssystemet för kvinnorna skulle vara just det som hittills visat sig lämpligast för männen. »Så länge», säger Maudsley, »den öfvervägande mängden af kvinnor fortfarande gifter sig och blir mödrar, bör deras uppfostran väl icke vara sådan att den på något vis står i strid mot deras organisation, skadar deras helsa eller gör dem odugliga för dessa förrättningar, och i detta fall kan icke det ringa antal af kvinnor som hafva andra lefnadsbanor för sig öppnade erkännas berättigade att föra talan för hela sitt kön. Erfarenheten skall lära dem, huru vida de hafva rätt eller orätt i sina sträfvan och i valet af de medel genom hvilka de söka uppnå sitt mål: hafva de rätt, så äro de väl berättigade till den framgång som skall belöna deras tro och deras gerningar; hafva de orätt, skall mistaget hämnas sig på dem och deras barn, i fall de någonsin erhålla sådana. I värsta fall skola de icke hafva varit utan nytta, äfven i hvad de misslyckats, i det de försett oss med den erfarenhet vi behöfva för att bilda oss ett riktigt omdöme om kvinnornas förmögenheter och deras rätta ställning i lifvet. Intill dess, och så långt våra hittills vunnna erfarenheter gå, vill det synas såsom om hvarje system som man kan uppgöra för kvinnornas uppfostran måste göra afseende på egenheterna i deras kroppsliga inrättning, de särskilda förrättningar i lifvet för hvilka de äro bestämda, samt måttet och arten af den praktiska verksamhet, så väl andlig som kroppslig, för hvilken de genom sitt köns egenheter i båda dessa afseenden synas vara ämnade.»

Strödda underrättelser.

En normans resa till Petersburg.

(Forts. fr. ett föreg. n:o.)

3. Åbo. Helsingfors. Viborg.

Dessa städer äro de enda delar af Finland der jag varit länge nog till att se deras märkvärdigheter, men allt för kort till att göra personliga erfarenheter af någon vigt, utom en, som bekräftades både vid detta och andra tillfällen. Den afsöndrade ställning hvori de många ryska officerarne lefva i de finska städerna verkar naturligtvis att de sjelfva å sin sida iakttaga en mycket tillbakadragen hållning: i alla händelser äro de mindre vänliga mot främlingar än i sitt eget land; derom kunde jag öfvertyga mig på båda hållen. Men höfliga voro de dock. Det kom några af dem om bord i Åbo, för att förflyttas till garnisonen i Sveaborg, ännu flere i Helsingfors för att följa med till Viborg eller St Petersburg. De höllo sig för sig sjelfva, så att jag icke ansåg passande att närma mig.

En kaptan från Cuba höll sig emellertid på lika stort afstånd från sina ryska ståndbröder som från alla andra, och jag var den enda om bord som vexlade några ord med honom. Det gick emellertid lättare med närmandet till de ryska officerarne, när de fingo veta ändamålet med min resa, men vistelsen till samman var så kort. Der fans dess utom en engelsk familj, konsul Liljewalchs på Gotland, som genom sin fader, den bekanta Kinafararen, blifvit satt i tillfälle att göra en verldsomsegling. Två engelska damer, moder och dotter, hörde till det metodistiska samfundet och förenade sin religiösa hänförelse med en fulländad uppfostran. De härstammade från Finland och reste dels på besök, dels såsom jag tror för att utöfva en religiös verksamhet inom större eller mindre kretsar. Drottren talade icke gerna om andra än religiösa ämnen, skolor för arbetare och dylikt, hvarmed hon från sina tidigaste år varit selsatt. Dessa damer förskaffade mig en inbjudning till sina släktningar i Helsingfors, hvilken jag dock icke kunde begagna.

På den välvilja med hvilken finnarne bemöta normän såg jag både här och annorstädes många bevis. Den omständigheten att min resa gälde Ryssland minskade icke deras höflighet, om jag också trodde mig förmärka att hjertligheten blef en grad mindre, när de hörde detta. Det fins i Helsingfors och Vi-

borg flere uppfostrade personer som förstå ryska än jag hade föreställt mig. De begagna dock icke detta språk utan särskild uppfordran. Det sades mig att många flere studerade detta språk, sedan det blef valfritt i de högre skolorna, än då det var ett tvunget läroämne. Sedan dess hafva tidningarna förebudat en kejsarlig ukas, enligt hvilken det åter skulle blifva tvång att lära ryska i dessa skolor, men kommer den, tror jag att ställningen för lärarne i ryskan blir all ting annat än behaglig och föga fruktbringande. Att den ryska sjelfherskaren för det första icke använder särdeles tvång för att genomdrifva sin vilja är sannolikt. Det vore i alla fall icke första gången som en befallning utginge till Finland, hvilken, om den också icke formligt upphäfves, dock icke strängt verkställes, när det visar sig vanskligheter. Något annorlunda torde komma att gå i framtiden, i fall det nationalryska partiets åsichter skulle följa den nu varande kronprinsen på tronen, såsom man antager. Föreställningen härom och om de möjliga verkningarna deraf står för finnarne, liksom för de andra främmande nationaliteterna i det stora riket, såsom skräckbilder. Jag talar här om meningarna hos folket, sådana de träffas; män som skåda djupare tilltro dock ryska regeringen tillräcklig klokhets för att invänta passande tillfälle till att slå det allvarliga slag hvartill den kan bestämma sig. Hela resultatet är emellertid det till hvilket alla bildade finnar som jag träffat kommit, nämligen att de icke finna tillräcklig trygghet för framtiden såsom medborgare i ett konstitutionellt samhälle.

4. Folkmeningar i Finland och Ryssland.

Om lyckans hjul någonsin skall vända sig så underbart att Finland kommer att skiljas ifrån Ryssland, är ingen menniska gifvet att förutsäga. Det skall icke kunna ske utan ett väsentligt försvagande af det stora riket, ett sådant hvartill Napoleon III hade uppgjort planen, nämligen konungariket Polens återupprättelse. Då denna plan framkastades under Krimkriget, ville England och Österrike icke inlåta sig derpå. Huru vida samma kejsare hade för afsigt att åter förena Finland med Sverige, är icke lika väl bekant; det är möjligt att han tagit både planen och underhandlingarna med sig i grafven. Det enda allmänheten vet är att Baraguay d' Hilliers i Ålands kyrkor lät pålysa att öarna

voro lösta från sin förbindelse med Ryssland. Huru vida en sammanstötning mellan det ryska och det tyska kejsardömet, hvilken mängden förutser, skulle leda till ett sådant resultat som det Napoleon hade i sigte, må lemnas derhän, men det är icke sannolikt. Det sätt hvarpå preussarne behandla sina slaviska undersåtar står för ryssarne, och troligen för alla slaverne, såsom en sådan skräckbild att det tyska kejsarriket är för polackarne ännu mer förhatligt än det ryska. Om alltså tyskarne kunna frantaga ryssarne Östersjöprovinserna, så kunna de icke vänta någon sympati bland slaverne, och utan en sådan kan man knappast tänka på att gifva Ryssland ett dödssår, eller öfver hufvud ett sår som icke snart skulle kunna läkas. Att ett förenadt Skandinavien (icke?) skulle kunna behålla ett eröfradt Finland, vet finnen mycket väl, och dertill kommer att fennomanien har försvagat de gamla politiska sympatierna för Sverige.

Men det oaktadt kan den ömsesidiga folkmeningen mellan finnar och ryssar hafva nyttiga följder, oafsedt den yttre politiska möjligheten. Huruledes finnen känner den politiska förbindelsen med Ryssland, derom kan icke vara något tvifvel; något annat är hvad han tänker derom, men detta är knappast mer tvifvelaktigt. Den förståndiga finnen bygger icke höga luftslott och finner sig visserligen i sin ställning så väl som det öfver hufvud är möjligt. En finne som rimligtvis talat uppriktigast, därför att han för sin egen säkerhets skull måste öfvergifva sitt fädernesland, förklarade under Krimkriget, att en svensk armé i Finland den gången möjligen skulle hafva dragit både den svensktalande och den finsktalande befolkningen med sig, men en sådan situation kommer icke lätt igen, och de gamla minnena förblekna efter hand. Att fennomanien politiskt taladt var en dårskap, påstods 1870 af bildade finnar. Ett sjelfständigt Finland är naturligtvis ännu otänkbarare än ett skandinaviskt Finland. Den ryska regeringen höll till godo med fennomanien så länge till dess att de finska studenterna började umgås med antiryska planer; så mycket vann hon i alla fall, att den gamla tillgifvenheten för Sverige politiskt taladt hade blifvit försvagad, och hon har kunnat tillåta Runebergs patriotiska sånger om kriget 1809. Af det som nu blifvit sagdt följer klart nog, att om Ryssland gjorde några försök till russifikation eller omorganisering, skulle det alltid möta

ett så pass starkt motstånd som finnen skulle kunna göra utan öppet uppror. De bildade klasserna, och förmodligen äfven allmogen — det påstås i alla fall af de svensktalande finnarne att det råder fullständig enighet mellan dem och de finsktalande — önska att behålla sitt för sig och anse sig individuellt taladt ryssarne öfverlägsne.

(Forts. e. a. g.)

Frimureriet i Mexico. I den mon de hemliga förbindelserna i den gamla verlden synas aflägga all politisk karakter, spela de en allt större politisk rol i den nya. Då presidenten Benito Juarez den 23 juli 1872 begrafdes med stora militära och civila hedersbetygelser, egde ingen religiös ceremoni rum, men kistan var smyckad med ordens- emblem, och en stor mängd af de mexicanska logernas mest framstående medlemmar följde honom till hans sista hvilorum.

Frimureriet i Mexico hade sin början under det spanska väldet och vann vid slutet af förra seklet en högst betydande utbredning efter den skotska regeln. Under frihetsstriden antog det skotska frimureriet mer och mer karakteren af ett hemligt politiskt sällskap, som understödde spaniorernas sak. Oberoendets män inrättade ett inhemskt mexicanskt frimureri efter den Yorkska ritualen, hvilket äfven mer och mer antog karakteren af ett hemligt politiskt förbund, som utöfvade ett stort inflytande under det franska kriget och Maximilians kortlifvade kejsardöme. Efter hans fall utvecklade partiet en stark förföljelseanda mot olika tänkande. År 1862 inrättades efter den skotska regeln en tysk, fransk och mexicansk loge, hvaraf den tyska afdelningen snart upplöste sig, men de andra afdelningarna utvidgade sig och bildade flere nya loger. I april 1868 förenade sig stora rådet i Mexico med ett annat stort råd i Vera Cruz till en enda styrelse, som har sitt säte i Mexico och erkännes af Stora Orientens samtliga loger i Förenta Staterna. Stora Orienten har i Mexico 50 loger med 1,500 medlemmar.

Innehåll:

Riksdagens gemensamma voteringar	Sid. 273.
Något om reträttplatser för afgående statsråd	278.
Litteratur:	
Sex in Education. By dr Edvard Clarke. m. m.	280.
Strödda underrättelser:	
En normans resa till Petersburg. m. m.	287.

Stockholm.

tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag. 1874.